

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՅԵՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեյրթանի (1914 զգոտոս-1915 յուլիս) բաժնորգոյնն է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԻՒՆ՝ Ամասիան բաժնորգոյնն է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ գրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ. ՏԱՐԻ
Թիւրքիայի

1915 ՅՈՒՆԻՍ 2 ԴՆ.
(2.3. 1915 Մայիս 20)

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները. Գարուարտը չէ վերադարձունել չհրատարակուած ձեռագիրները. Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով. Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 ամսոյիմ կարժէ. 1 զխազիրը 2 ամսոյիմ. Les annonces en française et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadie, 17.

ԿՈՎԿԱՍԻ
ՀԱՅ ԿԱՄԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՆՊԱՍՏՈՂ ԿՈՄԻՏԷ
COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքահայաստանի մէջ կըռուող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով՝ Մարտէլլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» ժըհետեւեալ անձներէն.

- Առեճապետ՝ Մկրտիչ փոթուղարեան.
- Առեճապարհ՝ Գարեգին Յովնանեան.
- Գանձապահ՝ Գարեգին Շահլամեան.
- Խորհրդակատներ՝ Յովհաննէս Սահաթեան, Յովհաննէս Պալթեան, Յովհաննէս Կիւլեփեան, Արշակ Թորոսեան.

Թղթակցութիւններ պէտք է զրկել Արմէնիայի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր նուէրներ Արմէնիայի միջոցով կամ ուղղակի գանձապահի հասցէին (K. Chahlamian, Rue Longue des Capucins, N° 15, Marseille).

Կոմիտէի նպատակը պիտի ըլլայ Մարտէլլի և Արտասահմանի բոլոր հայ գաղութներու մէջ նպաստներ հաւաքել և զրկել Թիւրքիայի նոյն նըպատակով կազմուած Ազգային Բիւրոյին.

Երբ կովկասի մէջ խմբուած հայ կամաւորներ կերթան իրենց անձբոլորանուէր գոհել Թիւրքահայաստանի ազատութեան Ս. Գործին, արտասահման գտնուող հայեր պիտի կրնան այնչափ անսիրտ ու անտարբեր մնալ որ դէթ իրենց գանձէն մաս մը շնորհին այդ գործին իրենց ալ մասնակցած լինելու համար.

Ով որ հայ է, ով որ մարդ է և կը զգայ, Թող փութայ իր նպատար հասցունելու.

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կոր. — Ոչ միայն ողխարի՛ այլ եւ առիւծի սրբան. — Հայերց Թիւրքիայի մէջ. — Վաճի միջ պատահածները. — Մեծ ուրախութիւն. Եւս զօրքերը վանի Հայերին օգնութեան հաւած են. — Մի տեսակցութիւն Միք. Յովհաննիսեանի հետ. — Մայիս 9ի եւ 10ի Ֆրանսական յարգանակները ու Հայ կամաւորներու կորուստը. — Յեղական. — Մահազոյժ Յ. Թիւրքապետի. — Ճշդող պատասխան մը. — Թիւրքական յուրեր. — Տարտանակի մէջ. — Համեմատական պատերազմը. — Անգլիայի նոր ճախարարութիւնը. — Ծանուցումներ.

ԿՈՉ

Մարտէլլ, 28 մայիս 1915
Ազգային Շահնթոս պաշտպանութեան գործունէ համար կազմուած Մարտէլլի Գործիչն պատիւ ունի ներկայ կոչով ձեր պատուական թերթին միջոցաւ հրաւիրել բոլոր հայ գաղութները, հաստատուած ի հարաւային Ֆրանսա, Անճերիա, Մարօք և ուրիշ գաղթավայրեր, որ իրենց ինքնաբեր և առատ նըւէրներովը բարեհաճին մասնակցել այս կենսական գործին.

Տրուած ըլլալով նպատակին վնհութիւնը, ազգային այս ճգնաժամային շրջանին մէջ ուր մեր սիրելի ազգին ըլլալու կամ լլլալու խնդիրը պիտի վճռուի, արուած ըլլալով մանաւանդ այն մեծ Հայուն՝ Պողոս Նուպար փաշայի՝ իմաստութիւնը և անձնութիւնը որով կը վարէ տարիներէ ի վեր մեր նուիրական գասը քաղաքակիրթ աշխարհին առջև, ու այն անասման վստահութիւնը որ մեր վնհափառ կաթողիկոսին սկսեալ մինչև ամենախոնարհ ճշմարիտ հայը գրած է իր վրայ, տարակոյս չունինք թէ ամէն ազգային, ինչ զիրքի, աստիճանի ու վիճակի մէջ ալ գտնուի, չպիտի թերանայ այն գերազանցապէս տղգային իր պարտականութիւնը կատարելու, իր նիւթական և հետեւաբար բարոյական օժանդակութիւնը բերելով Նորին վստահութեան այս մեծ ձեռնարկին.

Առեճապետ Գործիչին
Եփ. ՍԱՀԱԹԵԱՆ

Ծանոթութիւն.

Ղրկել նուէրները առ Mr. Ardachess Gulbekian, rue St-Jacques N. 40 Marseille.

Թղթակցութիւնք ուղղել առ Mr. O. Sahatdjian, Marseille.

ՈՉ ՄԻՍՅՆ ՈՉԽԱՐԻ՝ ԱՅԼ ԵՒ ԱՌԻՒԹԻ ՍՐԻՒՆ

Հայաստանի մասին եկած լուրերը այլևս կը հասունանան. Արիւնի իրականութիւնն է որ երազավաղ յառաջ կընթանայ մեր արիւնի հայրենիքէն. Եղբայրօրէն սպասող տաւաղ իր աչքերը կարցունքստին և արիւնակից որտեղ կը փղծկին տաւաղանքի և վրէժի ցնցումով մը. Քայց աւելի յուսահատ յոռետեսնէ. Ընն են որ կաւաղեն. «Ալ լմիցանք, այլևս հայ չը պիտի մնայ. Ինչու այս թուրամորթութիւնը, այլևս հայ չը պիտի մնայ. Միթէ՛ հայկական շարդերու առաջինն է այսօր, ինչե՛ր ինչե՛ր չը տեսաւ մեր տարաբաղ հայրենիքը թիւրք բարբարոսութեան, աւելի ևս առաջ արեւելեան բարբարոսութեան գարշապարինտակ, Միթէ՛ այսօրի հայութիւնը անցեալի արիւններէն չէ սերած և ուրեմն այսօրի արիւններէն միթէ՛ վաղի հայութիւնը չը կրնար ծլիլ. Ազգերը կը նմանին մեծարժան ծառերուն. ո՛րքան ճիւղահատուին, դարձեալ կը քաղմանան կը խտանան անոնց ճիւղերը աւելի թարմ, աւելի կենսունակ. Կենանք իր մէջ կը բովանդակէ երկու հակասութիւնները. Եւրոպացի քոյրն է ժպիտին. Ու հայերու արցունքը դառնացած բաժակն է որը պարպելու համար այսօր բովանդակ հայութիւնը կը շարժի, կը շարժի մանաւանդ կովկասը, ազատութեան ճաշակը վաղուց ըմբռնինա՛ծ այդ հայ զանգուածը.

Արգիւնաւոր արիւնները այնքան ցաւ չեն պատճառեր, եթէ իրենց պարապըլիցնող պայմանները ստեղծւին. Այսօր այդ պայմանները շատ մօտ են իրականութեան, որովհետեւ հիմայ ոչ միայն ոչխարներու արիւնն

է որ կը հոսի Հայաստանի ձորերէն, այլ և առիւծներու վրիժազոյ արիւնը. կը լսենք հայկական կոտորածները, կը լսենք և ըմբոստ հայերու վրէժը, կը լսենք հայ կամաւոր զուգերու արշաւը դէպի մեր արիւնի հայրենիքը.

Տառապանքը երբեք չը կրնար բարձուիլ քանի հայերը շարունակեն լոկ հառաչել, ձեռքերը ծունկերուն զարնելով կամ մագերը փետտելով. Հայաստանէն ամիսներով հեռու ապրող օտարազգիին ևս այդքան խիղճունի ցաւելու և յուզուելու համար հայ կոտորածներէն, Հայերէն կըռուպատի գործ, ուրիշ ոչինչ. Կովկասը կը պահանջէ շատ բան արուտ. սահմանի հայերէն.

Կը լսենք թէ հոն նոր թափով ոյժ կը արուի հայ կամաւոր զուն. դերու բազմանալուն, նկատելով որ ոչ մէկ արտաքին դիւանագիտական միջոց կրնայ արդիւնել Թիւրքերը հազարաւոր հայերու անմեղ արիւնի մեղքին մէջ մանկել.

Ուրեմն կամաւորներու աւելնալը անհրաժեշտութիւն մը կը գառնայ այլևս. Թուս բանակի կողքին հայ ազգի այդ հարազատ զաւակներն են որ պիտի ջանան, որքան կարելի է, շուտ հասնիլ այն վայրերը ուր ամենէն աւելի թիւրքական գազանութիւնը սպառնացող է.

Օ՛ տարագիր եղբայրներս, դիտեցե՛ք թիւ մը այդ քաջարի մարտիկները, մաքի աչքերով հետեւեցե՛ք անոնց երբ կը բարձրանան հայ լեռներու կողերէն ու կիլնեն նուիրական ձորերը մեր նախնիքներուն.

Տեսե՛ք թէ ինչպէս անոնք կը յառաջանան վրիժահոս աչքերով հոն ուր յուսահատ հայութիւնը իր ըմբոստ ոգին բարձրացուցած է այլևս անտանելի դարձած թիւրք լուծին գէմ. Այդ աստե՛ն ապահով եմ որ դուք ալ ինն պէս ձեր աչքերը պիտի գոցե՛ք ամօթի զգացումէն կարկամած.

Անդէ՛ն հայերը կը ջարդուին, իսկ ըմբոստ վանն ու Զեյթունը կը դի.

մադրեն ու հայ կամաւոր գունդե-
րը կը յառաջանան. բայց մենք
ինչ կընենք հաս. Գեո. շատ բան
կայ կատարելիք. դժուար թիւններու
գերադասին զանգակի ձախը չէ՞ք
ըսեր միմէ:

Պիտի շատնան փախստականները,
պիտի շատնան և կամաւորները. նոր
թափ մը ևս կեանքին շտի անհրա-
ժեշտ է:

Ինչո՞ւ հայ երիտասարդները հե-
տեկով Սմերիկահայեր. օրինակին,
չեն կողմած պիտի փախստական խում-
բեր և չեն կազմեր տակաւին. փոք-
րիկ նշան մը անոնք ևս պիտի կոչէ
գէտի մայր հայրենիք. դե՞մ քիչ մը
պատարաստ ըլլային. Թող շարժին
երիտասարդները. եթէ երբէք ա-
նոնք իրենց արիւնի գինովը չը կա-
րենան հատուցանել իրենց պարտ-
քը. որիչ միջոցներ չեն պակսիր
գոնէ խզի փոքրիկ հանգստութիւն
մը փառակերու համար. իրենց երի-
տասարդի քրտինքը կընայ դեռ շատ
բան կատարել. Ապա անոնք որ ա-
ւելին կրնան ընել առանց իրենց
կեանքը փառակերու. անոնք ինչ-
պէ՞ս կապանեն:

Ո՞րքան խեղճ ենք եղեր, քանի որ
կրիաներու պէս կը շարժկալինք
մինչև ժողովներու տրագիկական պէտք
ունի մայր հայրենիքը. մեր խաչ-
ւած Հայաստանը:

Վասն ինչքա թէ ողորդութիւնն է
որ կը դիմէ գէտի հոն, որովհետեւ
այսօր ոչ միայն ոչխարներու արիւնն
է որ կը հոսի գետի պէս, այլ կատա-
ղի տարածներու պոսթիկացող արիւնը
ջրվէժի պէս:

Խառնենք մեր արիւնն ու քրի-
տինքը անոնցին. Ահա այս ըլլայ
ամէն հայու նշանաբանը:

Թ. ՆՂԻՇԷ:

ՀԱՅԵՐԸ ԹԻԻՐԵԻԱԻ ՄԷՋ

Սոփիաի հանապարհով մայիսի սկիզբ-
ներ հաղորդուած տեղեկութիւններէ կի-
մացուի որ Կ.պօլսի մէջ բոլոր ծանօթ
ղաշնակցականներ, ինչպէս նաև աջի գոր-
նող դիրք մը ունեցող Հայերէն շատեր,
որոնց մէջ է նաև փոստի և հեռագրի նա-
խորդ նախարար Մարտիկեան Ոսկան
էֆենտին որ օսմանեան փաստը բարեկար-
գելով մեծ ծառայութիւններ մատուցած
էր Թիւրքիային, անխորաքար ձերբակալ-
ւել և իբրեւ զաւաղիներ տքորուներ են
Կ.պօլսէն: Չերբակալուածներին մէջ է
նաև նախորդ պատերազմը Ա.բարսեռի օգը-
րագանը: Չաւէն պատերազմը երբ
Բ. Գուս Գնացեր է քաղաքիս համար
Վանի մէջ գործադրուած ճնշումներին
դէմ, զինք ալ խառնարար համարելով մի
քանի ժամ վար դրեր են Բ. Գրան մէջ:

— Մուշէն ստացուած տեղեկութիւննե-
րին համեմատ, Թիւրք կառավարութիւնը
ամէն տեսակ նեղութիւններ կուտայ Մու-
շի գաւառի գոնուած Հայերին այնպէս որ
ժողովուրդը ստիպուած է ինքնապաշտպա-
նութեան միջոցներով դիմել և ընդհարում-
ներ անդակաւ են Թիւրք զօրքերին և Հայ
ժողովրդին միջև: Այդպիսի ընդհարում
պատահած է Յրանք գիւղին մէջ ուր կա-

ռավարութիւնը 300էն աւելի քիւրդ ան-
կանոն զօրքեր զրկելով, դեռ Կոզապետ
և դեղապիներն ալ իբրեւ խառնարարներ
ձերբակալել ու բանտարկել տուած է:

Գոմե գիւղին մէջ փետր. 7/20ին շրջա-
նի միւսերը, իրեն հետ առնելով շատ մը
ժանտարմներ որոնց մէջ և յայտնի տեղա-
գործ Մէհմետ Էմինը որ 9 Հայ սպան-
նած է արդէն, կերթայ շատ մը նեղու-
թիւններ կուտայ Հայ գիւղացիներին: Գիւ-
ղացիները հարաշատ կրօնականներն Մէհմետ
Էմինը և անոր հետ մէկտեղ 8 ժանտարմ-
ներ կառավարութիւնը զօրքեր և քիւր-
տեր կը զրկէ որոնք կը Թալանեն գիւղը.
այնուհետեւ քննիչ յանձնաժողով մ'ալ կը
զրկուի որ տեղին վրայ քննելով պատա-
հած զեպքերը, կը հասկնան որ գիւղա-
ցիներն անմեղ են եղեր և սաստիկ բռ-
նութիւններէ, ծեծ ու բանտարկութիւն
ներէ յուսահատութեան մղուեր են:

Այդպիսի դէպք մ'ալ տեղի ունեցեր է
Առաքելոց վանքին մէջ ուր ապաստանած
ներ ընդհարում մ'ունեցեր են Թիւրք
ժանտարմների հետ որոնցմէ մի քանին բա-
պանուեր են: Ի վերջոյ Մուշի առաջնոր-
դին և մի քանի անձերի միջնորդութեամբ
անարգել վանքէն հեռացեր են փախստա-
կանները:

— Կարենէն եկած լուրերը շատ սու-
կայի կը ներկայացնեն այնտեղի վիճակը:
Համաձայն հիւանդութիւնները կը շա-
րունակեն իրենց տեղումներու: Կառավա-
րութիւնը կը գտնարի միայն Հայերի
տունները, հիւանդանոցի վերածելու հա-
մար, իսկ Թիւրքերի տուններին չը-
դալի: Կատարար կը հարածէ Գաշ-
նակցականները: Փառտրմանեան Սեդրակ
սպաննուած է Զնդին, Վահէն, Խոթա
ճեանը և ուրիշներ մեռած են արդէն:
Ընդհանուր կոտորածի շուկներ կը պա-
տէին. կրտսի թէ նոր եկող զինուորական
հրամանատար Մանգուս Գեամիզ փա-
չէ համաձայն, առարկելով թէ ներկա-
յիս մէջ կատարած մը կրնայ շատ գէշ հե-
տեանքներ ունենալ ապագային:

Կառավարութեան ճնշման տակ առաջ-
նորդարանը ստիպուեր է 10.000 ներք-
նազդետի գրած հանգանակել հայ ժող-
վրդէն և զանոնք չինել տալով յանձնել
զինուորական իշխանութեան: Հայ ժող-
վուրդը ստիպուեր է նաև 150 զինուորի
հրամանոց մը հաստատել և անոր բոլոր
ժախքերը հոգալ:

— Կ.պօլսէն կը հաղորդեն թէ Բ.Գու-
սը Հայերի պատերազմին առաջարկեր է
Կ.պօլսը Թողով տեղափոխուի: Փոքր-
Ասիա երբ Թիւրք կառավարութիւնը հարկ
համարի ինչ ալ հոն տեղափոխուի: Պատ-
երազմը վնասկան կերպով մերժեր է իր
աթոռի տեղափոխութիւնը: Պատերազմին
և Բ.Գրան միջև յարաբերութիւնները շատ
լարուած են: Թիւրք լրագրիները գրգռիչ
յօդուածներ կը հրատարակեն Հայերին և
Յրանքին դէմ և գրաքննութիւնը շարգի
լի:

ՎԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՏԱՀԱՐԱՆԵՐԸ

Հեռագրեան հասած լուրերէն կի-
մացուի որ կառավարութեան կողմէն
ինչպիսի անիրաւ ճնշումներ և հա-
րաւատահարութիւններ գործուեր են
Վանի մէջ որ Հայ ժողովուրդը բո-
լորովին յուսահատած ոտքի ելեր է
գիմադրելու համար:

Ապրիլ ամսին մէջ Ճալիս փաշան
եկեր պահանջեր է Վանի Հայերէն
6.000 ոսկի, 6.000 հրացան և 700
զինուորացի երիտասարդ, 3 օր պա-
մանաժամ տալով: Երեսոյ վաճառանին
իրեն մօտ կանչեր է իբր թէ բա-

նակցելու համար բայց չէ Թոլլաւ-
րեր վերադառնալ որով, յուր տա-
րածուեր է թէ վաճառան սպան-
նուած է և ժողովուրդը գրգռուեր է:
Վաճառանի ինչ եղած լինելը շատ
որոշ չէ. կըսուի նաև թէ աքսորուեր
է անյայտ տեղ մը:

Թիւրք զօրքեր այնուհետեւ կը
սկսին կոտորածներ ընել Վանի շր-
ջակայ գիւղերը. բնականաբար հա-
յերի կողմէն ալ դիմադրութեան
շարժումներ երևան կուգան որոնք
կը տարածուին Բաղճաթի. Թիւրք
զօրքեր, իրենց հետ միացուցած լի-
նելով նաև քիւրդ հրատարակեր, ապ-
րիլ 9/22ին կը յարձակին Վան քա-
ղաքին վրայ և կը սկսին ուժակո-
ծել: Հոն ամրացած Հայերը կը գի-
մադրեն: Վան քաղաքին մէջ գի-
մադրութիւնը կը սկսի ապրիլ
6/19ին. Շատախի գաւառին մէջ
ապրիլ 1/14ին. Վանի գիւղերին մէջ
5.6.000 Հայեր կոտորուած են, բազ-
մաթիւ գիւղեր կրակի տրուած:

Վանի Այլեւստանի Հայերէն շա-
տեր իրենց ընտանիքներով ապաս-
տաներ են տուելիկան միսիոնար-
ներ ընկալուած որ նոյնպէս վը-
տանդի սպաննուիքի տակ ինկեր է:

Ստացուած տեղեկութեան մը նա-
խելով, Թիւրքերը Վանի գիւղերէն
Հայ երիտասարդները կը ժողվեն
եղեր զինուոր տանելու պատրուակով
և երբ քիչ մը հեռանան, ժանտարմ
ները զանոնք կը սպաննեն եղեր:
Թիւրք կառավարութեան այս գա-
ւառնալութիւնը չորս օր շարունակ-
ւելէն յետոյ իմացուեր և երևան
եղեր է որով Վանի Հայերը գիմա-
դրութեան սկսեր են: Գործը սկրա-
ւեր է ապրիլ 4/17ին և Վանի Հա-
յերը յաջողեր են քաղաքն իրենց
ձեռք անցանելով շարունակել գի-
մադրութիւնը, սպասելով ռուս զօր-
քերի օգնութեան հասնելուն:

ՄԵԾ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍ ԶՕՐԲԵՐԸ ՎԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՈՒՄ ԵՆ

Ճալիսէն (Հին Զուգա) մայիս
28ին հեռագրած են Փրանսական
Թերթերին:

Հայ ժողովուրդը, կրօնաւորները
և առաջնորդը մեծ ոգևորութեամբ
ընդունեցին ռուս զօրքերի Վան
մուտքը: Բնակիչները փողոցներին
մէջ խոնուած էին զօրքերի անցնե-
լիք ճանապարհին վրայ. կերգերն
առուական ազգային երգը, եռան-
դալին կեցցեաներ կազաղակէին և
ժախիկներ կը նետէին: Այդ ու հաց
մատուցուեցան սպասներին:

Քաղաքին մէկ մեծ մասը քանդ-
ւած է կրակէն. այլ տակայն անգնաս
ճնացած է ռուսական հիւպատոսա-
րանը: Վան ընկող օտարազգիները
ոչի ու առողջ են: Քաղաքին բանա-
լիները զրկուեցան իր գիւրդի:

Պիտրոգրոդէն մայիս 29ին տըր-
ւած պաշտօնական հեռագրէն կը քա-
ղենք հետեւեալը:

Վանը առնուած ատեն մեր զօր-
քեր ձեռք անցուցած են 26 թնդա-
նօթ, քաղաքի զէնքեր, մաս մը
պաշարեղէն և կառավարութեան
գրամարկղը:

Վանի ուղղութեան մէջ, մեր զօր-
քեր մայիս 26ին գրաւեցին Ռոտանը
և թշնամին հարածելով ձեռք անցու-
ցին երեք թնդանօթ:

Ռոտանը Վանի ժողի հարուային
արեւմտեան ուղղութեան վրայ կը
գտնուի, գէտի Բաղէշ տանող ճանա-
պարհին վրայ: Ծովահայեաց հիւ-
նալի գիրք ունի և հին ատեն Վանի
տիրող քիւրա պէկերի կեդրոնավայր
եղած է:

ՄԻ ՏԵՍՈՒԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԻՔ. ՅՈՒՆԱՆԵՐԻՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

«Հորիզոն» ընթերցողները ար-
դէն գիտեն, որ մօտ 10 օր սրանից
առաջ Նովոչերկասկում բանտից ա-
զատ արձակեց յայտնի հրապարա-
կախոս և Pro Armeniaի խմբագիր
Միքայէլ Յովհաննիսեանը, մօտեն-
լով գրաւական 300 ռուբլի: Այժմ
Ռոտանովի Պրոմադովսկի-կրայի Թեր-
թի աշխատակիցը տեսակցութիւն
ունենալով նրա հետ Ռոտանովում
տալիս է նրանից լսած մի քանի
հետաքրքրական տեղեկութիւններ:

Նրա խօսքերով կահիւրէում պատ-
րաստուած էր մահափորձ Պոզոս փա-
շա Նուրարի կեանքի դէմ երիտա-
սարգ Թիւրքերի կողմից. և եթէ
դա չի յաջողել, այդ եղի է շուրջի-
անդիսական սատիկանութեան աշա-
լըթութեան: Երիտասարդ Թիւրքե-
րի մօտ եղած խաղաղութիւնների
մամանակ Եգիպտոսում սատիկանու-
թիւնը գտել է մահւան դատապարտ-
ւածներին մի ցուցակ, որի մէջ կար
և Պոզոս Նուրարի անունը:

Ստանձնապէս դնահատելի տեղե-
կութիւններ է տալ պ. Յովհաննի-
սեանը իտալիայի հասարակական և
քաղաքական շրջանների տրամադ-
րութիւնների մասին: Որ իտալիան
գուրա կը գալ Աւստրիայի և Գերմա-
նիայի դէմ — գրանուած ոչ մի կառ-
կած չի կարող լինել, և ոյդ գէտ-
քում կառավարութիւնը միայն ար-
տայայտուած է ժողովրդի բուռն տրա-
մադրութիւնը: Մ. Յովհաննիսեանը
յատկապէս հետաքրքրել է այն
գիրքով, որ բռնելու է իտալիան
հայկական հարցի վերաբերմամբ:
Նա մի շարք տեսակցութիւններ է
ունեցել մի քանի նշանաւոր անձանց
հետ, ինչպէս Նեապոլի պատգամա-
ւոր Արաիւր Լարիւրա, ճախարիզ-
ման հասարակապետական Բարցիլա-
յա, պարլամենտի ամենաազդեցիկ
անդամներից մէկը՝ Լեօնիդ Բիսսո-
լատի, յայտնի ազատամիտ Գալլի, ազ-
դեցիկ հասարակական գործիչ Բան-
մի, արտաքին գործերի մինիստրի օգ-

ճակատ մարտիկ Ռուստանը և այլն, եւ գրանդ ընդուն էլ միասնորոն յայտնել են, որ հայերի իրաւունքներն պաշտպանութիւնը նրանք հաճախում են իրենց քաղաքացիական և բարոյական պարտականութիւնը, որովհետեւ հայ ժողովրդի վիճակի մէջ նրանք գտնուում են մեծ նմանութիւն իտալական ժողովրդի գրեթե նման հետ, երբ նա տանջւում էր Աւստրիայի լծի տակ:

Այդ բոլոր ունեցած բանակցութիւնների հետեւանքով էր, որ Հասմի մէջ հիմնեց, Լոնդոնի և Պարիզի օրինակով, հայաստանի մի կոմիտէ «Pro Armenia», որի նպատակն է իտալիայի վարիչ չըջանեն, բին ծանօթացնել հայկական գրեթե նման հետ:

(Հորիզոն, ապրիլ 26 ը մայիս)

ՄԱՏԻՍ ԳԻ ԵՒ ԻՈԻ
ՅՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐԸ
ՈՒ ՀԱՅ ԿԱՄԱՆՈՐԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՑԸ

18 մայիս

Մայիս Գի ու յաջորդ օրերու Ֆրանսական յաղթանակները սկիզբն են այն կարեւոր գործողութեանց, որոնք պիտի յաջողեն անոնց, Զանազան ազգութիւններու պատկանող կամաւորներու այն regimentը, որուն ամէն մէկ անհատը իր մասնաւոր համակրութիւնը և այժմ նախքան է ֆրանսական ազնիւ ազգին, իր մասնաւոր ու կարեւոր գերը խաղաց յաղթանակի այդ առաջին օրերուն, այնպիսի յաղթանակ մը որուն նըմանը այս հօթ ամսի խրամատներու պատերազմի միջոցին ոչ Գերմանացիք և ոչ ալ Ֆրանսացիք ունեցան, ինչպէս որ պաշտօնական զեկոյցն ալ կը վկայէ: Անշուշտ կը գիտցուի որ կամաւորներու այդ բանակին մէջ բաւական թիւով Հայեր ալ կային: Այս թղթակցութեան բուն նպատակը այդ յաղթանակի գործողութեանց մանրամասն նկարագրականը տալէ աւելի — ատիկա ապագային թողով քանի որ հիմակ ժամանակը չէ ազատօրէն ատենց վերայ խօսելու — մեր Հայ կամաւորներէն պատերազմի դաշտին վրայ քաջաբար իննող վիրաւորներու ու մեծամենքնու ցուցակը տալ է, մտաժեկով որ ասով կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլած շատերու, որոնք թերեւ իրենց ծանօթ մէկ անձ ունենան անոնց մէջ:

Այս ցանկը երեք մասի բաժնած է: Ա. անունները անոնց, որոնք պատերազմի դաշտին վրայ ինկած են մեռած: Զանազան եւ կարելի եղածին չափ ատուգել իրենց մօտիկ ընկերակիցներէն ատենց վաւերաւ կանոնութիւնը: Բ. անհետացածները: Անոնք որոնց ինչ ըլլար չի գիտցուիր, քանի որ կոչումին (appel) չեն պատասխանած: Արտոնք կրնան մեռած, վիրաւոր կամ գերի ինկած ըլլալ: Այս վերջին պարագան այնքան նկատի առնելու չէ, որովհետեւ

մեր կողմէ արագ հետապնդում ըլլալով թշնամայն դէմ դրէթէ բնադերի տուած չենք: Գ. վիրաւորները: Արտոնք մէջ ծանրերն ալ կան իրենց ընկերներուն վկայութեան նայելով, առաջին խնամքը անոնց տրուելէ վերջ ինչ ըլլանին չգիտցուիր: Կրնայ ըլլալ որ մի քանին իրենց ստակալի վերջերուն հետեւանքով մեռած ըլլան: Ամէն պարագայի տակ, եթէ իրենց մասին կարենամ նոր լուր մը ունենալ, պիտի ջանամ խտցընել:

Ֆրանսայի ու արտասահմանի հայութեան կը մնայ հիմակ այդ վիրաւորներուն գտնէ օգնութեան հաշիւ, ոչ թէ մեծամեծ դժուարներով, այլ փոքրիկ ծրարներով, անոնց մէջ մէկ երկու փաթէթ ծխախոտ և կամ սիկառէթ, չօքոլա, եայն զնկով: Պատրաստ եմ հասցեները յայտնել այն ամէն վիրաւորներուն որոնցմէ որեւէ տեղեկութիւն պիտի ունենամ:

ՅԱՆԿ

Մեքսիկէն. — Կարապետ Մարտիրոսեան (Խաբրերդցի), Սիբիան Սէֆէրեան (Բաղէշ), Հմայեակ Շառլ (Պէշիքթաշ), Սամուէլ Չէքմեան (Մալաթիա):

Այնպիսիներ. — Պետրոս Մարգարեան (Եգիպտոս), Տիգրան Խուպէտեան (Վէրիք Բէօրբի), Ռոկան Միթիմարեան (Վան), Համարձում Ռաբիկեան (Բզի), Վենտան Արապեան (Էնկիրի), Տուրաւեան (Էնկիրի), Տիգրան Թաշճեան (Սեբաստիա), Բակոր Աւետիսեան (Եգիպտոս), Ժօզէֆ Աւանեան (Պոլսեցի):

Վիրաւորներ. — Յիսնապետ Մանուկ Մանուկեան (Սիւստացի), Գալոր Բէօնեան (Սեբաստիա), Կարապետ Փափապեան (Իզմիր), Միսաք Եկուսեան (Արարկիր), Պետրոս Ներսէսեան (Կ.պօլիս), Վարդան (Տրապիզոն), Թորգոմ Մարգիսեան (Տրապիզոն), Արթին Գրիգորեան (Կ.պօլիս), Եփրեմ Եփրեմեան (Կիւսարիա), Միսոն Զանքարեան (Վան), Մկրտիչ Բարութիւնեան (Մուշ), Մարգիս Պիւլպիւլեան (Պէշիքթաշ), Մկրտիչ Զաքեան (Մուշ), Երուանդ Նազարեան (Մուշ), Օհան Ակունեան (Խաբրերդ), Կարապետ Սարգիսեան (Սիւստացի), Անդրանիկ Ղազարեան (Կիւսարիա):

Յար. ՊՈԼԵԱՆ

Բ. Գ. Ամէն անոնք որոնք կուզեն հայերէն թերթեր զրկել ֆրանսական բանակի հայ կամաւորներուն, Թող հաճին հետեւեալ հասցէին զրկել: A. Bolian, 2me regiment de marche du 1er Etranger, Bataillon B., 4me Cie, Secteur postal 109:

Շէրպուրկ, 21 մայիս 1915

11 օր եղաւ որ այստեղ կը զբաւուր զինուորական հիւանդանոցը, ինչպէս նախորդ քաղաքի իմացուցած էի, զվսէս վիրաւորուած եմ փամփուշտով վէրքս այնչափ ծանր չէ. կը յուռած թէ քիչ ատենէն կա:

ռողջանամ և կը վերադառնամ ռազմաճակատը:

Այստեղ կարմիր Խաչի տիկիններէն և օրիորդներէն շատ և շատ գոհ ենք: մեծ խնամքով կը կապեն մեր վէրքերը և լու հոգ կը տանին: Կերակուրներն ալ մաքուր են և համեղ: բարեւէր տիկիններ ամէն օր կայցելեն և վիրաւորներուն մրգեղէն կը բաժնեն: Մեր գտնուած տեղը Շէրպուրկի իսկէն է, ընդարձակ մեծ դպրոց մը որ հիւանդանոցի վերածած են այժմ և հիւանդանոցով լեցուն է որոնց մեծամասնութիւնը Պէշիքթաշ: Այս հիւանդանոցին մէջ ինձմէ զատ Հայ չկայ, նոյն իսկ սիւլիլ:

Մեր բէմիմանի միւս ընկերներէս որեւէ լուր մը չտուի: շաբաթ մը եղաւ որ Պ Բարութիւն Գրիգորեանին նամակ գրած էմ, պատասխան չեկաւ:

Ազայները երբ լսեցին իմ Հայ ըլլալս, շատ զօրեւորներով խօսեցան: Հայերու քաջութեան վրայ, Կովկասի Հայ կամաւորներուն քաջագործութիւնները իմացած ըլլալով: Ֆրանսերէն լու չկանալու համար չկրցայ մանրամասնօրէն պատասխանել իրենց ամէն հարցումներուն, բայց յայտնեցի իրենց որ ֆրանսական բանակին մէջ ալ 900 Հայ կամաւորներ կան ցրուած:

Եփրեմ ԵՓՐԵՄԵԱՆ

Հասցէն

Yeprem Yepremien
1er Regiment Etranger
Hopital Lyea, Salle 11
(Manche) CHERBOURG

Փորիկ, 15 մայիս 1915

(Ա հաւատկար Եւսակի մը բաղուած)

... ամսոյ 5էն ի վեր վիրաւորուած եմ Նեօվիլի Սէն Վառդի մէջ: Պատերազմը ահաբեկ էր, գրեթե չէ կարելի բացատրել: Հինգ վէրք ունիմ, բոլորն ալ գնդակէ առաջ եկած, ալ թեկա, զիտիս և ալ ոտքիս վրայ, ոյնաչարիս ալ կողմը և ձախ ուրիս վրայ: Արտոնք երկուքը բաւական ծանր են: Իմ «գոմբանեի» իս մէջ գտնուող 12 Հայերէն մեկը միայն անփառ է: միւսներ բոլորն ալ վիրաւորուած են և 3-4 մեռած ալ կայ:

Պաշտօնս Աին և Բին աղաքը բոլորն ալ ողջ են իմ կարծիքով, օրովհետեւ անոնք յարձակում չըրին, այլ մեր reserve եկան:

Մեր «գարիգէն» ը յարձակման այն տաք և ստակալի պարագային մեր աշխատանքը տեսնելով պռապեղեցին իմ Հայ զինուորներս, ուրովհետեւ որոշած էինք յարձակել միգրայէօքի մը վրայ և յաջողեցանք գրաւել:

Թորգոմ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Hopital Mn. Buffon
(Salle 23)
16, Bld. Pasteur
PARIS

Խտալիան Սաւորեհանգարիտի գէմ պատերազմ հրատարակելուն պատճառով Մարտէլլէն բազմութիւն իտալացի գործաւորներ մեկնեցան: Գէպի իտալիա, իրենց զինուորական պարտականութիւն կատարելու համար, 120.000էն տեղի իտալացի կար Մարտէլլի մէջ, Հետեւագէտ, գր. նացիոնալներն տեղը լեցնելու համար գործաւորների պէտքը կերել թէ զգալի եղած է:

Աշխատանքի Սակարմոր (Bourse du Travail, 1, rue de l'Academie) ցրա, գիրներին միջոցով կը ծանուցանէ որ աշխատանք փնտոյները կրնան գիմել իրեն ամէն օր առաւօտեան 9 ժամէն մինչև կէսօր և կէսօրէն յետոյ ժամը 2էն 6:

ՄԱՀԱՂՈՅԺ Տ. Յ. ԹԻՐԱՊԵԱՆԻ

Մարտէլլի հայ գաղութը իր պատաւներ և վաղեմի անդամներէ մին ալ կորսնցուց, Տիար ՅԱԿՈԲ ԹԻՐԱՊԵԱՆ, անցած ուրբաթ երեկոյ կաթնաւած հար մեռաւ: Արդէն կաթնաւածը երկու անգամ զինք անկողին ձգած էր, բայց բժշկական ամէն տեսակ ջանքեր ի գործ գրուելով ապաւաւտած էր մահի ճիրաններէն: Նոյն իսկ բուսական կաղաւրուած էր վերջիւս, այնպէս որ գեւ 12 օր առաջ կովկասի հայ կամաւորներին ի նպատակ Մասիլիա որահին մէջ տրուած հանգէտ ներկայացումին եկած ներկայ գտնուած էր իր ազնուափայլ ընտանիքի հետ մէկտեղ և շատ գոհ ու զուարթ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր: Բայց կաթնաւածի երրորդ հարուածը իրեն աղետարեւ եղած է և գրէթէ շանթաւոր ըրած:

Տիար Բակոր Թիւրապեան որ բնիկ կեսարացի էր, 40էն աւելի տարիներէ ի վեր իր ընտանիքով մէկտեղ Մարտէլլ եկած հաստատուած էր ուր ամէնէն հին հայ վաճառատուներէ մին հիմնած է: Այժմ 70 տարեկան լինելով, վերջերս գործէ քաշուած և իր հիմնած վաճառատան վարչութիւնը յանձնած էր իր որդիին տիար Արման Թիւրապեանի որ ինչպէս այդ վաճառատան անունն ու գործունէութիւնը փայլուն վիճակի մէջ պահել և աւելի զարգացունել յաջողած է, տարաւոր չունինք թէ իր բարեյիշատակ հօր աղագաւորական զգացումներն ալ ժառանգելով պիտի ջանայ նոր եռանդով մը զանոնք աւելի արդիւնուորել յօգուտ ազգին և ի պործման իր գերդատանին: Անցած կիրակի (մայիս 30) կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին թաղման հանգէտին առթով յուզարկաւորների բազմութիւնը, Հայերէ և Ֆրանսացիներէ կազմուած, խորին յարգանքի ցոյց մ'էր հանգուցեալի յիշատակին և իր գերգաւտանին ուղղուած:

Արմենիայի խմբագրութիւնն ալ
կը մասնակցի այդ ցոյցին, խորին
ցաւակցութիւն յայտնելով և միւ-
թաբութիւն մաղթելով այրի Տիկին
վարդուհի թիւրապեանին և իր աղջ-
կան Տիկին Հայկուհիին, իր հօրամօյն
որդիին Տիար Արման թիւրապեանին
և անոր տիկնոջը, ինչպէս նաև հան-
գուցեալին ազգականներ թիւրա-
պեան, կիւլպէնկեան, Սէլեան, Գու-
յումեան և Թօփալեան ընտանիքնե-
րին:

ՃԵՂՈՒՄ-ՊԱՏԱՍԻԱՆ ՄԷ

Արմենիայի 1916 մայիս 26ի թուին
մէջ կարգացի «Գեղարուեստական-քննա-
գատական տետր»-ին մը խորագրին տակ
յօդուած մը ստորագրուած Թ. Եղիշէ:
Նախ քան մանրամասնութիւններուն
դիմելը, պէտք կը տեսնամ յիշեցնելու
յարգելի յօդուածագրին որ իր յօդուածի
նախաբանին հաւատարիմ ծաւել չեղած էր
իր քննադատութեանց մէջ, չնկատելով որ
գերակատարները artistներ չէին, այլ
սոսկ սիրողներ (amateur), որոնց ամէնքն
ալ հաւատարապէս առաջին կամ երկրորդ
անգամ ըլլալով բեմ կը բարձրանային,
հետեւաբար քննադատութենէ աւելի քան
հատման պէտք էին արժանանալ, ինչ որ
զլացուած էր յօդուածագրին կողմէ (1):

Տ. Գ. Քիլիբեան և Տ. Պ. Զամարեան
յաւախ փոխառացիներու տպաւորութիւնը
կը թողնէին, գրած էր. ինչ որ եւմար-
տութենէ հետեւալ կը նշանակէ, եթէ չը-
սեմ ըմբռնումի տարբերութիւն: Տ. Գ.
Քիլիբեան՝ Կրգորի դերին մէջ իր յատուկ
առողջանութեամբ, ծայրի աստիճանի (ton)
զանազանութեամբ և ժեստերու ձգրու-
թեամբ՝ ներկայացուց ճիշդ Գրգորի մը հո-
ղերանական վիճակը: Տ. Պ. Զամարեան
Վաչանի դերին մէջ նոյնքան հարազատ
էր, որքան «նորա» յիշի յարգելի հեղինակը
ուզած էր պատկերացնել անոր մէջ և թէ ան
զենցի մարդ ըլլալէ առաջ գրի մարդ էր:
Իր զգացումներու բարձրութեան հետ հա-
մընթաց կը տանէր նաև շարժումներու
ներքինութիւնը: Տ. Գ. Լուկակեան՝ Առաջ-
նորդի դերին մէջ որքան արտաքինապէս
նոյնքան ներքինապէս բնորոշ էր: Տ. Ս.
Տօլարեան և Տ. Ս. Պոստրեան՝ պաշակ-
ներու դերերուն մէջ ուրոյն և ինքնատիպ

(1) Ճշմարտութիւնը կը պահանջէ քսել
որ յօդուածագիրը, Տ. Թ. Եղիշէ, այդ
շնահատումը չէր զլացած, ինչ ալ զըր-
ւատիքներ ուղղելով գերաստաններին: Բայց
միևնոյն ժամանակ օգտակար համարած
էր քննադատական մաս մ'ալ կցել իր
շնահատումներին, աւելի յառաջդիմու-
թեան մղելու նպատակով: այդ մասն է
որ կը կազմէ ինչորոշ փափուկ կէտը,
որովհետև գեղարուեստի մասին հաշակ-
ները կրնան տարբերի, հետեւապէս և
քննադատական կարծիքները. այնպէս որ
քննադատական գրուած մը ինչ ալ քննա-
գատութիւններ կրնայ ենթարկուիլ յա-
նախ:

Ամէն պարագայի մէջ՝ անուրանալի է
որ մայիս 16ի ներկայացման գերակա-
տարներն ամէնքն ալ գովեստի և քաջա-
ւերանցի արժանի հանդիսացան այդ որ,
ինչ որ չէր զլացած նաև Տ. Թ. Եղիշէ.
միայն թէ իր քննադատութիւններէ մէջ
գործածած մէկ երկու բացատրութիւնները
կրնան խիստ և անհաւոյ թուած լինել
սմանք. այդ պարագայի մէջ՝ քննադատու-
թեան ոճին խառնութիւնն է որ վրէժի կէտ
մը կը զառնայ և ոչ թէ քննադատին բա-
ցի գիտատեսութիւնը օգտակար լինելու
ԽՍԻ.

էին, թէն քիչ մը անհամարձակ. հետե-
ւաբար շփոթեցուցին նաև արժեքներն:
Տ. Լևոն Զպուրեան՝ «Գաւաթ» մը թէյ,
գաւաթին մէջ իր սպասուածքի գերովնոյն-
քան յաջող էր, հակառակ որ առաջինան-
գամ ըլլալով բեմ կը բարձրանար. իր
շիջութիւնով վայելուչ էր նաև իր շարժ-
ումներուն մէջ, պահելով նմանապէս բարձ-
րագոյն տան մը սպասուածքի լրջութիւնը:
ԹԱՏԵՐԱՍԻԱՆ ԱՐԹՕ

ԹԻԻՐՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանացիները Կ.պօլսի պաշտպանու-
թեան պատրաստութիւնները յառաջ կը
մղեն և Թիւրքերն ալ կը հարկադարձ
Յոյներին որ վտարի ծովագրեայ բոլոր
գիւղերէն հեռանան անմիջապէս Կ.պօլսի
պատերազմական տեսանք անցած շարք
5 Յոյներ մահի դատապարտեց, զինուորա-
կան ծառայութիւնը մերժած լինելուն
համար:

— Այվալիէն եկած լուրերը շատ սոս-
կալի կը ներկայացնեն այդտեղի Յոյերի
վիճակը: Տեղացի իսլամ բնակիչները և
պաշտօնեայները կը կողակտեն Յոյերի
տուններն ու ստացուածները և կոտորածներ
կընեն անդժօրէն: Այվալիի բոլոր Յոյն
կիներն ու աղջիկները Թիւրք զօրքերէն
առանցուցելով մօտակալ բանակավայրերը
տարուած և ամենալալիշ վարմունքի են-
թարկուած են:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷ

Մայիս 26ին գերմանական ընդժո-
վեայ մարտանաւ մը դորփիլահար
ըրաւ անդլիական «Դրիուսֆ» երկ-
րորդ կարգի զբաւաւոր նաւը որ
ընկղմեցաւ «Դրիուսֆ»ի հրաման-
տարն ու սպաններէն և նաւազներէն
շատեր կըցան աղատուիլ:

— Տարտանէլի պաշտպանութիւնը
յանձնուեր է գերմանացի ծովակալ
Յոն Խուստովին որ Խուստով փաշա կը
կոչուի այժմ:

— Կալիպոլիի թերակղզիին մէջ
Թիւրքեր իրենց բոլոր ոյժը ուղղած
են մանաւանդ աւստրալեան զօրքե-
րի բռնած գիրքերին դէմ Կապա-
թէփէի մօտ. բայց այն սոսկալի կո-
րուստներ որ կրեցին Թիւրք զօր-
քերը մայիս 6էն մինչև 22, շատ թու-
ցուցած են իրենց բարոյականը և
առաջուան ոգևորութեամբ ու հա-
մարձակութեամբ չեն յարձակիր.
Դաշնակիցների թնդանութեամբ
թիւնը շատ խորին պատկառանք
մը ազգած է իրենց:

— Անդլիական E-11 ընդժովեայն
Մարմարաի ծովին մէջ մտնելով ըն-
կղմեց Թիւրքական նաւ մը որի մէջ
մեծ քանակութեամբ ռազմամթերք
կային: Նոյնպէս գործիլահար ըրաւ
և ընկղմեց Ռոստոմօի քարափին
մօտ կեցած նաւ մը որ պաշարեղէն
ներով լցուած էր: Անդլիական ընդժո-
վեայն շարունակելով իր ընթացքը,
մտաւ Կ.պօլսի նաւահանգստին մէջ
ուր Թօփհանէի մօտ խաբսխած փո-
խադրանաւի մը վրայ գործիլ մը
նետեց: Այս գեպքը այնպիսի վախ
պատճառեց է Կ.պօլսի մէջ որ փու-
թացեր են բոլոր խանութները փա-
կել:

— Գերմանական ընդժովեայ մը
Տարտանէլի մէջ գործիլահար ըրեր

է «Մաճէսդի» անդլիական զբաւա-
ւորը որ ընկղմուեր է: Գրեթէ բո-
լոր նաւաստիները յալողեր են ա-
զատուիլ:

ՀԱՄԵՐՈՊՈԼԻՏԱՆ ՊԱՏԵՐԱՏՐ

Ֆրանսէպէլական ռազմաճակա-
տին վրայ դաշնակից զօրքերը յար-
ձակողական դիրք մը առած լինե-
լով, հետզհետէ կը յառաջդիմեն,
թէն խրամատ առ խրամատ: Գեր-
մանացիները, իրենց կատաղի դի-
մադրութիւններին հակառակ, կը
ստիպուին յետ քաշուիլ իրենց արգեն-
դրաւած և հզօրապէս ամրացուցած
պէլժական և ֆրանսական երկրա-
մասերէն:

Պէլժիգի մէջ իդէրի ջրանցքի աջ
ափին վրայ փլվեցնի մասին մէջ
գտնուող գերմանական բոլոր խրա-
մատներն անցած են Ֆրանսացիներ-
ի ձեռքը որոնք բազմաթիւ գերի-
ներ բռնած և միդրայէօններ գրա-
ւած են: Անդլիական զօրքերը կը
շարունակեն իրենց յալողութիւններ
Ֆէսդիպէրի և ԼաՊասէի միջև: Ու-
րիշ մասերի մէջ ալ դաշնակիցները
միշտ յառաջանալու վրայ են: Գեր-
մանացիների նախկին ոյժը մաշուած,
թափը թուլցած կերևի:

Տարտանէլի մէջ թէ՛ ծովէն և թէ՛
ցամաքէն կը յառաջանան դաշնա-
կիցները, թէն ցամաքին վրայ Գեր-
մանացիները խրամատներ չինած լի-
նելով, դաշնակից զօրքերը յառա-
ջանալու համար կը պարտաւորին
մէկիկ մէկիկ վերցնել խրամատները:
Թիւրքերը պահպին կորուստներ ու-
նեցած են և յուսահատ կուզեն դաշ-
նակիցներին անձաւոր լինել, բայց
գերմանացի հրամանատարներն ու
սպանները, որոնք Լնվէր փաշան ի-
րենց կոյր գործիք չինած են, մահի
սպանալիքով յառաջ կը քշեն Թիւր-
քերին:

Ռուսները որ պատրուգերման զօր-
քերի ահագին բազմութեան առջև
խոհեմութիւն համարած էին մէկ եր-
կու կէտերի վրայ նպահանջել անվը-
տանգ, այժմ իրենց ալ օգնական
զօրքեր հասած լինելով պաշտպանու-
ցական հզօր դիրք մը բռնած են և
նոյն իսկ յալողած են թշնամին յետ
մղելով գրաւել անոր ձեռքը զըտ-
նուած միջանի կարևոր դիրքեր:

Խոտալացիները կը շարունակեն կա-
նոնուարապէս յառաջանալ աւստրիա-
կան հողին վրայ: Ֆրիուլի և Դրանդե-
նի մէջ, Ռուսուած առաջին գերիւնե-
րը տարուած են վենետիկ և վէրո-
նա:

Հաւանորէն երկար շտապ որ Ռու-
մանիան և Պուլկանիան ալ տապաւնեց
նետուին Դաշնակիցներին հետ միա-
նալու համար:

Յունաստանի կոստանդիանոս թա-
գաւորին հիւանդութիւնը որ վտան-
գաւոր վիճակ մ'առած էր, թեթե-
ւած կերևի: Երեսփոխանական նոր
ընտրութիւնները վիճիղելոսի կու-
սակցութեան նպատաւոր կերևին:

ԱՆԳԼԻԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական նախարարութիւնը վերա-
կազմուեցաւ զանազան կուսակցութիւն-
ներէ նոր անդաժներ ընդունելով իր մէջ:
Այսպէս բոլոր կուսակցութիւնները ազ-
գային պաշտպանութեան նպատակով հա-
մերաշխարար իրենց ներկայացուցիչներ
կուենան վարչական մարմին լինելու: Նախա-
բարապետն է Տ. Աքսօփը և իրենց պաշ-
տօնի վրայ կը թան դարձեալ արտաքին
գործերի նախարար որը Խոտաւար կըլէ:
պատերազմական նախարար լորա Քիլնէր
և այլն: Պատերազմական նախարարութե-
ան զատ հաստատուած է նաև ռազմա-
մթերքի պատրաստութեան նախարարու-
թիւն մը որ յանձնուած է Տ. Լոյս ձոր-
նին:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Արմենիայի խմբագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ
գիրքերը, որոնց արժեքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտէլլէն զուրա զրկելու ճանապար-
հածախքը գնողին վրայ է. աւտի հաշ-
ւի դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտէլլի մէջ ծախուելու գինը և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք զրկուելու գինը:
Այս վերջինները փակագծի մէջ գրուած
ներն են: Արժեքը կանխիկ շուտաց,
ւած գիրք չըրկուի: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուզողները պէտք է 25 ամսգիծ աւելի դրո-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լօն աւելի պէտք չէ կռնէ:

Առճեան բաւարարի հայկազնիան լեզ-
ուի. Բ. տպգր. (վենետիկ, 10 ֆր. և 40-
սնդմ. Մարտէլլէն զուրա զրկուելու հա-
մար ճանապարհածախքով մէկտեղ՝ 10 ֆր.
և 80 սնդմ.:

Նոյն լաթակազմ 12 ֆր. ճանապարհա-
ծախքով՝ 12 ֆր. և 40 սնդմ.:

Հ. Ս. Երեմեան. (Ազգային դեմքեր,
գրադատ շայեր, Տպագր. 1913. Ա շարք
Ղ. Ազգայն, Մ. Մամուրեան, Հ. Ար-
սէն Բազրատունի, Կարեգին եպ. Սրուանձ,
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Միսաքեան,
Խ. Պէրպէրեան, Գեր. Եգ. Հիւրմիդեան
Սեդրակ Տէր Սարգսեանց. 2 ֆր. և 40
սնդմ. (6. 2. 80):

Նոյն Բ շարք Միսրոպ-Մաշտոց, Հայ
աշուղներ, միջնադարեան գրականութիւն,
Բ. Ճանիկեան, հոգեւունջ գրողներ, Նար-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Ուանեան,
Տերոյնց, Բ. Պարոնեան. 2 ֆր. 40 (6.
2. 80):

Նոյն Գ շարք (Տ. Գարրիէլ Պատկա-
նեան, Հ. Ղ. Աւիշան, Խաչատուր Ար-
սէն, Թովմաս Թերզեան. 2, 40 (6. 2. 80):

Նոյն Դ շարք (Եղիա Տէմիրճիպաշեան,
— Արփիար Արփիարեան, — Նախապետ
Ռուսինեան, — Պետրոս Դուրեան).
2 ֆր. 40 (6. 2. 80)

Նոյն Ե շարք (Գրիգոր Օտեան, — Մը-
լըրաիլ Պէշիքճաշեան, — Ծերենց Յով-
սէփ Եիշմանեան, — Սրապիոն Հէփ-
մեան. 2, 40 (2. 80):

Պողոթանութիւն. պատկերազարդ. 1 ֆր.
և 30 սնդմ. (1. 60):

ՏԵՐԵԼԻ.—ԻՄՊՐԵՍԻՐ
Մ ՓԱՐՔԱՆԳԱԼԵԱՆ
Մ ԱՐՍԵՂ
Հայերէն Տպագր. Մ. Փոքրուպիտեան
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi